

Европейски съюз

Оперативна програма "Административен капацитет"

ДИСКУСИОНЕН ФОРУМ „ЗАКОНОДАТЕЛСТВО ЗА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИЯ СЕКТОР”

Тема :

„Правна рамка и управление на НПО – възможности за подобряване на дейностите”

Валентин Лазаров, председател на УС на Национална асоциация на общинските служители в България

СТАТУТ

- юридически лица с нестопанска цел, регистрирани в съответния окръжен съд
- граждански сдружения, създадени с определена цел

Неправителствените организации изпълняват ключова роля в осъществяването на принципите за демократично участие. Характерен белег, определящ облика на тези организации е тяхната независимост от държавния и от други обществени сектори. Освен независимост, неправителствените организации притежават разнообразен и траен опит в области, нужни за осигуряване на "екологично - безопасно" и "социално - надеждно" устойчиво развитие. Индикатор за демократичността на една държава е признаването на неправителствените организации като равностойни партньори във взаимоотношенията между институциите и в изграждането на гражданското общество. Тези организации се нуждаят от широка обществена подкрепа за да изпълнят своята отговорна мисия за постигане на съгласие между хората по изключително важния въпрос - как може да се премине от неустойчиво към устойчиво развитие? Тези и други характерни черти на неправителствените организации дават основание тяхното съществуване и дейност да бъдат изследвани и анализирани, когато става дума за реализацията на концепцията за устойчиво развитие в една страна или сред едно общество.

С началото на промените през 1989 г. се преутвърди правото на гражданите да създават свои организации и да ги управляват. В резултат от този процес на преход и промяна, колкото и труден да е той, сега у нас съществуват и развиват своята дейност хиляди нестопански организации. Много от проблемите на тези организации са свързани с трудности по набирането на средства за тяхната дейност, с липсата на адекватна законодателна рамка и на благоприятна данъчна среда за тяхното бъдещо развитие. Все още не са преодоляни в съзнанието на гражданите останалите от комунистическото минало скептицизъм и подозрение към големите фондации и асоциации. Не са изчезнали напълно злоупотребите със статута и функциите на нестопанските организации. Въпреки тези очевидни пречки, които през периода 1995 -1996 г. сериозно застрашаваха дейността на НПО, съществува истински ентусиазъм, творческо отношение, себеотдаване и морална отговорност от страна на голямото мнозинство от работещите в този сектор. Тези предпоставки, както и българското културно наследство дават основание, че заедно с успеха на останалите реформи в страната НПО ще продължат да съсредоточават ефективната полезна енергия на гражданството в израз на неговата воля за удовлетворяване на големите социални, духовни и културни нужди на обществото.

Неправителствените организации в България включват едно голямо множество от организационни форми и дейности - от малки неформални местни организации до по-официални структури, от общности за взаимопомощ до официални групи за подкрепа, от движения за защита на околната среда до бюрократични организации с лична заинтересованост.

Независимо от това те имат много общи черти, което показва специфичното място на неправителствените организации:

- Преди всичко трябва да се отбележи че НПО не са част от държавните структури. Те са юридически и организационно независими от държавния апарат. Те търсят начини за упражняване на влияние върху формирането на общественото съзнание за гражданско общество и устойчиво развитие. Нуждаят се силно от финансовата подкрепа на държавата и местната власт, но засега получават финансиране за своята дейност преди всичко от международни програми и донорски организации.
- За разлика от стопанските организации, които оперират на пазара с търговска цел, доброволните НПО посвещават своите идеални цели на определена кауза. Някои от тях предоставят услуги срещу заплащане, но не формират печалба в резултат от своята дейност.
- Нестопанските организации се зараждат като групи от индивиди, които имат общи интереси. Техните организационни форми са неформални - те сами си ги налагат и представляват неофициално избрани групи хора. В този смисъл, те често представляват "малцинство" от обществото. Гражданите още не осъзнават действителната роля на третия сектор в процеса на демократизация на обществото. Представителите на държавната и местната власт пренебрегват възможността за сътрудничество с НПО и често се отнасят с недоверие към техните инициативи.
- Самата дейност на членовете или симпатизантите на нестопанските организации се простира в зоната между държавата и пазара и е техен основен източник на средства. Често пъти характерното за нестопанския сектор доброволно участие се заменя със силно централизирана и комерсиализирана дейност, което нанася сериозни щети, както на престижа на целия сектор, така и на възможностите за финансиране от страна на общността на донорите

В Европейската харта за НПО са обобщени :

Обхват

1. По своята същност НПО са доброволни самоуправляващи се организации и като такива не са подчинени на държавните органи. Наименованията за обозначаването им, използвани в националните законодателства, могат да са различни асоциации, благотворителни организации, фондации, фондове, корпорации с идеална цел, дружества и тръстове. От кръга на НПО са изключени организациите, действащи като политически партии.

2. НПО включват структури, съставени от отделни лица (физически и юридически) и обединения на такива лица. По своя състав и предмет на дейност те биват национални или международни.

3. Обикновено НПО са корпоративни организации, което обаче не е задължително;

4. НПО нямат за основна цел извличане на печалба. Те не разпределят сред членовете или учредителите си получените от своята дейност приходи, а ги използват за постигане на целите си.

5. НПО могат да бъдат както неформални структури, така и организации със статут на юридическо лице. От гледна точка на вътрешното право те могат да имат различно правно положение, което да отразява различия, свързани с ползването на финансови и други преимущества, обусловени от статута на юридическо лице.

Основополагащи принципи

6. НПО възникват по инициатива на отделни лица или техни обединения. Поради това приложимото спрямо тях национално, и по-специално данъчно, законодателство трябва да допуска и насърчава тази инициатива.

7. Всички НПО имат право на свобода на изразяване.

8. НПО със статут на юридическо лице следва да притежават правата, с които по принцип разполагат другите юридически лица и да са субект на същите административни, граждански и наказателни санкции и задължения.

9. Всяко действие или бездействие на административен орган, засягащо дадена НПО, трябва да подлежи на административно обжалване, както и на обжалване пред независим и безпристрастен съд с пълна правораздавателна компетентност.

Цели

10. НПО има право да осъществява целите си, при условие, че както тези цели, така и средствата за тяхното постигане са законосъобразни. Целите, например, могат да включват изследване, обучение и съдействие по въпроси от обществен интерес, независимо дали заетата позиция е в съответствие с заявената държавна политика.

11. Възможно е създаване на НПО и с цел изменение на законодателството.

12. НПО, подкрепяща определен кандидат или партия на избори, следва ясно да посочи мотивите за това. По отношение на тази подкрепа трябва да се прилага правната уредба относно предоставянето на средства на политическите партии. Извършването на политическа дейност следва да се отчете при вземането на решение за предоставяне на финансови или други привилегии във връзка със статута на юридическо лице.

13. За да подпомогне своята дейност с идеална цел, НПО със статут на юридическо лице може да извършва всяка позволена от закона стопанска или търговска дейност, без за това да е необходимо специално разрешение, но при условие, че спазва изискванията за притежаване на лиценз и разпоредбите, свързани с осъществяването на контрол, приложими към съответната дейност.

14. За постигане на своите цели НПО могат да се обединяват във федерации или конфедерации от НПО.

Учредяване

15. Всяко лице, юридическо или физическо, местно или чуждестранно, както и обединение на такива лица има право да учредява НПО.

16. Две или повече лица могат да учредят корпоративна НПО. За придобиване на статут на юридическо лице се изисква по-голям брой лица, който обаче не следва да пречат създаването на НПО.

17. Всяко лице има право да учреди НПО чрез дарение или завещание, в резултат на което обикновено

Отчитайки тези европейски права можем да отбележим в областта функционират организации с :

ПРЕДМЕТ НА ДЕЙНОСТТА

- спортни /спортни клубове, фондации и сдружения в сферата на спорта и физическото възпитание/
- образователни /читалища, фондации и сдружения в сферата на образованието/
- в сферата на историческото наследство и култура
- в сферата на здравеопазването
- бизнес организации
- професионални организации
- в сферата на сигурността и отбраната

ЦЕЛИ НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

- цели, първоначално приети и записани в Устава на организацията
- цели, като елемент на дейността, заложи в стратегията за развитие
- цели, обект на оперативно планиране, заложи в плана за развитие

ДЕЙНОСТИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ, КОИТО ОСИГУРЯВАТ ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

- дейности, първоначално приети и записани в Устава на организацията
- дейности, заложи в стратегиите за развитие
- дейности, заложи в стратегическите планове за развитие

Управление

Що се отнася до организацията и процеса на вземане на решения, НПО трябва да отчита потребностите на различни страни, както вътрешни, така и външни, в съответствие с член 46. Поради това е в интерес на всички заинтересовани лица разпоредбите на устава на НПО да са ясни, тъй като същите определят организационната структура и правилата за осъществяване на дейността.

Уставът следва да е в съответствие с действащото законодателство, като също така е желателно да отчита всички влезли в сила задължения на НПО към дарители или мрежата от НПО, към която принадлежи.

Организацията на НПО, процесът на вземане на решения и определянето на отговорността и отчетността трябва да съответстват на разпоредбите на нейния устав, без обаче да бъдат обект на надзор от страна на външни органи, освен във връзка със задължението за спазване на закона, както бе посочено по-горе.

Това означава, че НПО има право да определи желаната вътрешна организация за постигане на заложените в устава ѝ цели. При условие, че дадена НПО не нарушава закона, външни правни субекти не могат да се намесват във вътрешните ѝ дела. Изключение от това правило съществува във връзка с определени видове НПО, които изискват специално наблюдение. Всички НПО трябва да спазват приложимите нормативни актове, уреждащи заетостта и общественото осигуряване, като не са освободени от спазване на изискванията относно членството на съставлящите ги субекти или на емиграционните закони. По-специално чуждите граждани, членове на съветите или персонала на НПО са подчинени на законодателството на държавата-домакин във връзка с тяхното влизане, престой и заминаване.

Имущество и набиране на средства

Възможността НПО да търсят дарения в пари или натура е основен принцип, последица от тяхната нестопанска същност. Тези приходи, наред с полученото в резултат от осъществявана стопанска дейност, са основните средства, с които НПО постига целите си. Въпреки това възможността на НПО да набират средства не е абсолютна и може да бъде предмет на правна уредба с оглед защита на целевия кръг от лица.

Дарители могат да бъдат физически или юридически лица – дружества или институции – местни или чуждестранни. По принцип средствата, получени от местни и чуждестранни лица следва да са подчинени на еднакви правила, особено по отношение на възможното използване на средствата и изискванията за отчитане.

Правната уредба, съдържаща се в членове 51, 52, 53 и 55, има за цел да защити активите на НПО и да обезпечи тяхното правилно управление.

Посоченият в член 51 принцип не задължава банките да предоставят банкови услуги на всяка НПО, която поиска това. При спазване на принципа за не-дискриминация, отделните банки имат право да избират своите клиенти.

Законът следва да позволи на НПО в случай на прекратяване да посочи, в устава си или с решение, друга организация със сходна дейност, която да получи нейните активи, останали след изпълнение на задълженията ѝ. Тази практика е положителна и прилагането ѝ следва да се насърчи. В някои случаи, при прекратяване на определена НПО може да се наложи, въз основа на договорени клаузи, най-вече с основни дарители, връщане на средствата на дарителя. Правоприемник може да бъде и държавата, особено когато не съществува организация със сходна дейност или когато целите и дейността на НПО са счетени за незаконосъобразни. Все пак това не следва да доведе до непредвидени финансови разходи за държавата.

Член 56 провъзгласява принципа, съгласно който е съвсем уместно НПО да използва средствата си за плащане на възнаграждения на своите служители и обезщетения на персонала и доброволците за направените от тях разноски във връзка с действията им

от името на организацията, дори когато използваните средства са получени в резултат на държавно подпомагане.

Държавно подпомагане

Понякога НПО имат по-големи възможности да отговорят на определени потребности на обществото, отколкото държавата, например в областта на социалните грижи и здравеопазването. Поради това, държавата често им осигурява подкрепа, под формата на преки помощи или преференциален данъчен режим.

Предоставянето на държавна помощ следва да се основава на ясни и обективни критерии. Освен това обществеността трябва да може да установи кои НПО са получили държавна помощ и на какви основания. Органите също така трябва да проверяват дали асоциациите, търсещи помощ от държавата или преференциален данъчен режим, в действителност са организации с нестопанска цел, тъй като в някои държави данъчните облекчения подтикват определени субекти да изберат правното положение на НПО, макар че за тях би било по-подходящо да осъществяват дейността си като търговски дружества.

Поради това мнозинството от държави обвързват предоставянето на държавна помощ с изпълнението на определени критерии и преди всичко с постигането от страна на НПО на цел от обществен интерес. В някои държави това може да доведе до признаване на НПО на специално правно положение или до определянето ѝ като организация за осъществяване на дейност в обществена полза, което ѝ дава възможност да получава дарения и да ползва данъчни облекчения и в същото време да обезпечава защитата на трети лица.

Тъй като предоставянето на държавна помощ е до голяма степен обусловено от целите и дейността на дадена НПО, е нормално всяка тяхна съществена промяна да доведе до преразглеждане, изменение и дори прекратяване на държавната помощ.

Прозрачност и отчетност

Във връзка с дейността и финансовото си положение, НПО дължи отчет на редица субекти, преди всичко на своите членове. Поради това е уместна практика да им представя годишен счетоводен отчет и отчет относно дейността. На второ място от НПО, получаваща държавна помощ или преференциален данъчен режим, се очаква да предоставя отчет на общността относно използването на държавните средства. На последно място дарителите могат да установят договорно задължение на НПО да се отчита усвояването на отделните дарения.

Въпреки това изискванията за отчетност трябва да бъдат смекчени с други задължения, свързани със зачитането на търговската тайна и поверителност. По-специално, следва да се уважи желанието на дарителя да остане анонимен. При все това съобразяването с търговската тайна и поверителност не е неограничено. В изключителни случаи общественият интерес може да оправдае достъпа на органите до лична или поверителна информация, например с оглед борбата срещу изпирането на пари. При всяко изключение от правилото за поверителност или търговска тайна на дарители, бенефициери и персонал следва да се спазва принципа за необходимост и съразмерност.

За да гарантират обективност, основните принципи постановяват изискването отчетите на НПО да подлежат на одит от лице, независимо от нейните управляващи, макар че последното може да е член на съответната НПО. Подобно на малките търговски дружества, малките НПО могат да бъдат освободени от изискването за независим одит на финансовите отчети.

Надзор

Докато предмет на предходния раздел бе контролът върху отчетите и дейността на НПО, във връзка с предвидените в нейния устав цели, настоящият раздел се отнася до надзора за спазване на действащото гражданско, наказателно и административно законодателство.

Най-добрият начин за постигане на етично и отговорно поведение на НПО е да се засили самоуправлението в тази област на национално и международно равнище. Отговорните НПО все повече осъзнават факта, че успехът в дадена област зависи до голяма степен от общественото мнение относно тяхната ефикасност и етика. Освен това, в някои държави често се приемат кодекси на професионална етика, които да дадат възможност на обединения от НПО в дадена област да гарантират, че потребностите и предизвикателствата в областта са широко осъзнати и овладени.

Независимо от това държавите имат законен интерес от регулиране на НПО с цел обезпечаване зачитането на правата на третите лица, включително чрез действия за защита на търговското име и икономическите интереси на други НПО. Държавната намеса може да се окаже необходима и за защита на членовете от злоупотреба от страна на НПО с господстващото ѝ положение, особено срещу изключване в нарушение на правилата на организацията, налагане на определени неблагоприятни условия или дори приемане на напълно необосновани или произволни правила. Въпреки това, в повечето случаи, подходящата форма на защита е възможността за членовете да отнесат въпроса до съда; по принцип не следва държавните органи да предприемат действия от името на членовете.

При осъществяването на надзор върху дейността на НПО, административните органи следва да прилагат същата презумпция, която важи и за лицата, а именно че при липса на доказателства за противното, дейността им се счита за законосъобразна. Правомощията на административните органи и полицията, особено за претърсване и изземване, както и глобите, които могат да бъдат налагани, трябва да съответстват на принципа за съразмерност и да подлежат на съдебно обжалване.

Съгласно основните принципи прекратяването на НПО – най-тежката санкция – трябва да се използва като крайна мярка. Такива случаи следва да са изключително редки и трябва да се докаже, че съществуват много сериозни основания за вземане на мярка от този род. Въпреки че последната може да изглежда основателна, за да бъде действителна, тя трябва, от своя страна, също да подлежи на ефективен съдебен контрол.

Отговорност

Принципите, установени в тази глава сами по себе си са последица от статута на юридическо лице на НПО. Последната има самостоятелно съществуване, различно от това на нейните членове и учредители и сама отговаря за поетите от нейно име дългове и задължения, освен в случаите на неизпълнение или лошо изпълнение на задължения от страна на служител или управител. В тези случаи НПО или други

засегнати лица следва да имат право да предприемат действия по съдебен ред срещу отговорното лице с оглед получаването на обезщетение за причинените вреди.

Отношения с държавните структури

Компетентните и отговорни НПО, които участват в процеса на формулиране на държавната политика, подобряват прилагането на законодателството и сериозността на процеса на вземане на решения от страна на правителството.

Въпреки че понякога НПО и държавните органи имат неясно отношение към диалога, в интерес и на двете страни е да се установят механизми за диалог и консултации, тъй като преследват обща цел за намиране на разрешение на проблемите на обществото и задоволяване на потребностите на неговите членове. Тяхното участие се различава и не замества ролята на политическите партии. Консултации могат да се провеждат на национално, местно или отраслово равнище и могат да бъдат особено полезни при приемането на нормативни актове.

ЕЛЕМЕНТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА НПО

Основни:

- стратегическо планиране на целите и дейностите /визия за развитие/
- управление на дейностите
- контрол на дейностите

Второстепенни:

- анализ на дейностите
- координиране на дейностите
- отчитане на дейностите

СЪЩНОСТ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА НПО

- вземане на управленски решения, свързани с оперативната дейност
- управление на човешките ресурси
- управление на финансовите ресурси
- контрол на изпълнението на управленските решения
- вземане на решения за партньорство с други неправителствени организации
- взаимоотношения с медиите
- взаимоотношения с държавната и местна власт

При взимането на решение в една организация трябва да сте наясно, че предварително трябва да договорите начина по който ще го взимате. Това е най-важното правило. Когато имате гост, който не е запознат с дейностите и работата на организацията ви, вие сте длъжни да му обясните как взимате решенията си.

- Чрез консенсус;
- Чрез гласуване – това е най-недемократичният начин;
- Чрез система от критерии;
- Чрез количествено натрупване;
- Чрез решение, взето от лидера, като той взима под внимание мнението на другите или взима решението самостоятелно.

Мотивирането на хора е работа с много капани. Може би въобще не бива да се пробваме в нея, ако се вслушаме в мнението, че “най-добре хората могат да мотивират единствено себе си”. Въпреки това мениджърите и ръководителите често се питат какво могат да направят, за да мотивират тези, които са им подчинени. Награждаването и похвалата на хората за успехите им обикновено е първата стъпка. Неформално, обикновено това работи. За да стане формално обаче и да се превърне в политика се изисква добро обмисляне и добри решения.

За да се измисли една признаваща или награждаваща система и, за да се интегрира в една организация, трябва да бъдат поставени основни въпроси, които да бъдат дискутирани и на които ода се извлекат добри отговори. В противен случай ще има много скрити предположения, стари навици се развиват, а други вероятно по-нужни перспективи биват изпуснати иначе.

Въпроси, на които трябва да се обърне внимание са:

1. Какво ще награждаваме – каква култура на награждаване ще предложим:

- Усилия- здрава работа
- Интелигентност – умна работа
- Резултати – постигнатото
- Риск - новаторство
- Комплексираност – справяне с други трудни работи
- Сътрудничество – работа в екип
- Отношение – позитивност
- Да е работил в офиса 1 година
- Дълголетие в офиса
- Да се опитва да се учи и развива
- Използването на добра супервизия

2. Защо искаме да наградим споменатите качества – професионална рационалност:

- Минали лични навици
- Организационна историческа култура
- Популярни културни влияния
- Най-лесно сътворимото
- Минимизира конфликти и ощастливява хората
- Намалява комплексността и администрацията
- Ще задоволи членове на борда и други властимащи
- Поддържа стратегически насоки
- Вписва се в моментните теории за управление на човешкия ресурс

3. Какво ще дадем – какво наистина мотивира и е добро като цена или какво можем да направим добро като цена:

- Парични добавки
- Увеличение на заплатата
- Обучение – пари за професионално развитие
- Техника – пари за техника
- Допълнително време за почивка
- Разчупено време – работа в къщи
- По-добра дискретност – свобода в работата
- Публично признание
- Грамоти, сертификати, име на стената
- Повишение – по-стимулиращи задачи

4. Кого да наградим – индивид или екип:

- Хора направили добри неща
- Хора които са страдали напоследък
- Всички хора
- Екипи показващи определени желани поведения – отношения – поведения
- Ръководители, които са били най-отговорни и в най-голяма помощ
- Най-малко платените – най-малко обучените
- Сбор от хора и екипи

5. Кой трябва да решава и кой ще награждава – защо:

- Борда или друг власт имащ човек
- Изпълнителен директор
- Най-големите мениджъри
- Индивидуални мениджъри
- Индивидуални супервайзори
- Хора от екипа
- Специален комитет
- Външни специалисти
- Хората, самите себе си
- Сбор от по-горните

6. Кой са другите важни въпроси, които трябва да получат отговор:

- Първоначално финансиране
- Устойчивост във времето
- Организационна култура, която да се предлага, окуражава и спира
- Дадени обещания и неща, които да подсещат
- Време и намеса
- Нужда от обучение
- Връзка със супервизията и преглед на изпълнителността
- Т.н. и т.н.

ПЛАНИРАНЕ, ОРГАНИЗИРАНЕ И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИ /ПРОЕКТИ/

Първи етап: Планиране на дейностите

- избор на дейност, съобразена с дейността на организацията
- избор на тема и обхват
- избор на партньор
- определяне на екип
- график на дейността и отговорници
- бюджет на дейността

Втори етап: Организиране и изпълнение

- разработване на система за документооборота и архив
- разпределяне на функции между членовете на екипа
- разработване на графици по отделните поддейности
- контрол на етапите на изпълнение
- отчитане на етапите на изпълнение
- счетоводно отчитане и контрол на финансовите разходи

Ако се анализира дейността на определен брой НПО, които се занимават с проблемите на устойчивото развитие и техните взаимоотношения с финансиращите организации могат да се направят следните изводи и констатации:

- Макар и много да се говори за устойчиво развитие през последните години у нас, малко са организациите, които са създадени специално да работят в тази сфера. Това са преди всичко природозащитни организации, които твърде фрагментарно разбират и третираат въпросите на устойчивото развитие.
- Финансиращите организации, които участват и в разработването на плановите задания за проектите, рядко успяват добре да оценят специфичната обстановка и да насочат дейността си към по-комплексната област на околната среда, разумното използване на ресурсите, създаването на работни места, икономическото и социалното развитие, т.е. към всичко това, което наричаме устойчиво развитие.
- Не се стимулират достатъчно съвместни проекти между общините и НПО
- Не се осъществява необходимата координация между дейността на различните финансиращи организации, липсва обща стратегия за действие, която да позволява средствата да се изразходват по най-ефективен начин. Често пъти темите на проектите се дублират, липсва информация за резултатите, не се правят целенасочени анализи и изводи за подобряване на дейността. Особено хаотично се провеждат обучителните програми, като не се следи за последващото развитие на обучаемите. Няма ясна стратегия как тези, които са получили необходимата квалификация и подготовка ще се интегрират в бъдещото развитие на програмите за да могат знанията и уменията да се мултиплицират и да достигнат до възможно най-широк кръг потребители.
- Все още не са постигнати необходимите устойчиви резултати от реализацията на програмите и проектите. Често пъти след приключване на финансирането на конкретен проект не остава действаща ефективна структура, която да е в състояние самостоятелно да продължи дейностите, заложили в завършилия проект. Малко са организациите, които са в състояние сами да финансират своята дейност, да осъществяват самостоятелен мениджмънт и управление.

МОНИТОРИНГ И ОТЧЕТ НА ДЕЙНОСТИТЕ /ПРОЕКТИТЕ/, ФИНАНСИРАНИ С ПУБЛИЧНИ СРЕДСТВА

- вътрешен контрол и одит на дейностите и на паричните средства /текущ/
- външен одит от Управляващата дирекция на Оперативната програма /текущ и последващ/
- външен одит от Сметната палата и от Държавната финансова инспекция /последващ/
- външен одит от Европейски контролни и одитиращи органи /последващ/

Приложение:

Методология

Изследването е проведено в периода 10-20 юни 2005 г по поръчка на Фондация „Български център за джендър изследвания“ от Ей Си Джи – Аналитично Консултативна Група, ООД. Данните са представителни за възрастовата група 16-30 години в страната. Реализирана е квотна извадка от 827 души по метода полустандартизирано интервю лице в лице.

Основна цел на изследването:

- Да се установят основни нагласи на младите хора (16-30 г.) по отношение на гражданското участие, различни механизми на участие и към НПО като един от тях;
- Да се установи вътрешна диференциация в рамките на групата;
- Да се идентифицират фактори, които определят нивата на гражданска активност;
- Да се формулират препоръки за насърчаване на гражданската активност.

Теоретичният подход в основата на изследването

Настоящият анализ ползва като основни индикатори за гражданската активност на младите хора в България: 1) тяхната активност при следенето на общественно-политическите процеси, 2) виждането за ролята на държавата и 3) виждането за ролята на самите тях в обществения живот.

Докладът съдържа основните изводи от проведеното изследване, свързани със:

- Мненията и нагласите на младите хора в България по отношение на гражданската активност и участието в обществения живот;
- Имиджа на неправителствените организации сред младите хора;
- Определяне на целева група за потенциално бъдещо въздействие за повишаване на гражданската активност на младите хора

Основни изводи

1. Възрастова диференциация в рамките на групата 16-30 г.

- На въпроса кои общественно-политически проблеми ви интересуват най-силно
 - **16-17 годишните** посочват в свободни отговори на първо място **образованието**. Безработицата и възможностите за реализация на младите хора са другите два най-често споменавани отговора.
 - При **18-25 годишните образованието и безработицата** също са най-значимите проблеми, но на трето място се прибавя бъдещото влизане на страната в ЕС като натрупванията при трите проблема са много близки (около 10%).
 - В най-възрастната група (**26-30 г.**) образованието отстъпва като приоритет и посочваните три проблема с най-голямо натрупване са **безработицата, приемането на България в ЕС и здравето осигуряване**

- **Интерес към общественно-политическия живот:**
 - Повече от половината от 16-17 годишните заявяват, че не следят общественно-политическия живот. В групата 18-25 г. този дял намалява до 25% и е по-малко от 1/5 в групата 26-30 г.
- Най-младата група най-рядко се включва в обсъждане на общественно-политическите събития в семейството (35%), с приятели или на работа/училище (по 17%) . Делът на тези, които участват в такива обсъждания, се увеличава с нарастване на възрастта като достига в до над 50% сред 26-30 годишните обсъждащи в семейството и с приятели.
- Различните прояви на обществена активност (заинтересованост от управлението на държавата и общината, гласуване, участие в общественно-полезни инициативи, членство в неправителствени организации и партии) се оценяват цялостно като по-малко значими в по-ниските възрастови групи. Членството на младите хора както в партии, така и в граждански организации, не се смята за важно от цялата изследвана съвкупност, но в най-младата група тази нагласа е най-силно изразена.
- В групата на 16-17 годишните готовността за включване в различни прояви на обществена активност (участие в подписки, демонстрации, полагане на доброволен труд) е най-ниска. Сред тях склонните да подкрепят общественно-полезна дейност чрез доброволен труд са 44%, докато сред 26-30 годишните този дял е 57% (Графика 7).
- В изследваната съвкупност 16-30 г. делът на ангажираните в някакъв вид сдружения/неправителствени организация е 3,9%, като това включва ангажираните в туристически и спортни клубове. Вътрешното разпределение сред ангажираните в сдружения показва, че те са обхванати в най-голяма степен от туристически и спортни дружества, екологични организации и организации за съвместно прекарване на свободното време. Сред ангажираните относително най-висок е делът на 18-25 годишните и на живеещите в областните центрове.

2. Разбиране на отношението между държава и граждани

Налице е небалансирано и противоречиво разбиране за ролята на държавата в обществения живот от една страна и автономността на индивида и гражданското общество от друга:

- Преобладава схващането, че е необходимо държавата да гарантира основен доход на всеки, да не допуска различия в материалния стандарт и да се грижи за възпитаването в определени ценности.
- В същото време е разпространено разбирането, че ако правилата накърняват личния интерес, нарушаването им е по-скоро допустимо – например когато се отнася за неплащане на пълния размер на социалните осигуровки и ползване на незаконни копия на филми и музика.

Първото схващане не е специална особеност за България, доколкото социалният модел на по-активно намесваща се в икономиката държава е характерен за повечето страни в континентална Европа.

Втората тенденция обаче насочва вниманието към липсата на достатъчна яснота за границите на свободата и ефекта на гражданското поведение на всеки човек върху благосъстоянието на всички. В комбинация с посоченото разбиране за ролята на държавата, тази неяснота подсилва фрустрацията от липсата на загриженост от страта на последната, капсулацията на индивидите и формирането на егоистични нагласи („Държавата не се грижи за мен, трябва да се спасявам сам, откъде накъде ще съм загрижен за другите“; „Държавата не се грижи културата да е достъпна, затова съм в правото си да свалям пиратски филми от интернет“ и др. под.)

Като допълнение към горния проблем се идентифицира наличието на „конфликтна култура“ - на отношенията с държавата да се гледа или като на загубена кауза или като на конфликт, сблъсък, а не като на диалог и потенциална възможност за решаване на проблемите:

- На въпроса кой е най-ефективният начин, по който хората могат да повлияят на решенията, които се взимат от правителството, 43% не дават отговор или заявяват, че такъв начин няма;
- Сред отговорилите, делът на посочилите конфликтни форми на взаимодействие (стачки, протести и др.) надвишава повече от два пъти посочилите диалогични форми (срещи, преговори и др.) – 37% срещу 14%.

3. Имидж на неправителствените организации

Визията на изследваната съвкупност за неправителствените организации се характеризира със следните основни белези:

- Неясен имидж и липса на формирана представа за полезността на неправителствените организации – сред 40% от анкетираните понятието не предизвиква асоциации, а до 1/3 не могат да дадат отговор доколко различни видове НПО са полезни за обществото.
- Въпреки това анкетираните различават видовете неправителствени организации и оценките на далите отговор за тяхната полезност, се различават: например организациите за защита на хората със заболявания и увреждания и за опазване на околната среда се оценяват като много полезни за обществото, докато тези за защита правата на етнически и религиозни малцинства и на хората с хомосексуална ориентация – като не толкова полезни.
- Ангажираните в НПО млади хора (16-30 г.) са около 4% като това включва туристическите и спортни клубове.
- Ангажираните в НПО младежи са обхванати в най-голяма степен от туристически и спортни дружества, екологични организации и организации за съвместно прекарване на свободното време и в по-малка степен – в организации, които се занимават с правозащитни дейности, граждански контрол и др. под.)
- На теоретично ниво организациите се възприемат от младите хора като един от най-ефективните начини, по които може да се участва в процесите на взимане на решения, а съществуването им еднозначно се приема като необходимо.

4. Целева група за бъдещо въздействие

Въз основа на разработените индикатори изследването идентифицира целева група, работата с която може да доведе до реални резултати за повишаване на гражданската активност на младите хора в България.

Целевата група беше идентифицирана въз основа на три критерия, базирани на теоретичния модел на изследването: 1) наличие на заинтересованост от обществено-политическите проблеми; 2) схващане на ролята на самите млади хора за решаване на проблемите им като важна и 3) готовност за лично ангажиране в обществено-полезни инициативи чрез полагане на доброволен труд. В така избраната група е налице предварителната нагласа и чувствителност, необходими за постигане на ефективни резултати.

Препоръки към НПО за бъдещо въздействие:

- Насърчаване разпространяването на информация за положителни примери и практики;
- Търсене на нови възможности и измерения на сътрудничеството с държавни, общински, академични институции (дейност чрез училищата; стимули за въвлечане)
- Задълбочаване на сътрудничеството между организации, работещи в една и съща област и формиране на коалиции или пулове от организации
- Атрактивност на дейностите

Приложение:

Следите ли информацията за политически и обществени събития?

	Всички анкетирани (16-30 г.)	16-17 г.	18-25 г.	26-30 г.
Да, редовно	16%	6%	14%	23%
Да, понякога	58%	40%	60%	60%
Не	26%	54%	26%	17%

Кои въпроси от обществено-политическия живот ви интересуват най-силно?

	Всички анкетирани	16-17 г.	18-25 г.	26-30 г.
Неотговорил/не се интересувам	13,5%	43,3%	22,1%	18,0%
Безработица	13,8%	6,3%	11,0%	25,1%
Образование	10,3%	22,1%	11,7%	6,2%
ЕС	9,4%	2,5%	10,8%	16,9%
Реализация на младите хора	5,9%	3,2%	9,5%	4,9%
Здравно осигуряване	4,1%	1,2%	3,2%	12,6%